

<http://dx.doi.org/10.16926/gea.2025.02.01.11>

dr Adam JAWORSKI
Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie
Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie
ORCID 0009-0000-1780-8418
e-mail: a.jaworski@ujd.edu.pl

Skarga nadzwyczajna – uwagi na tle wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 23 listopada 2023 r. Wałęsa przeciwko Polsce (skarga nr 50849/21)

Streszczenie

Celem artykułu jest analiza modelu polskiej skargi nadzwyczajnej w świetle wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 23 listopada 2023 r., Wałęsa przeciwko Polsce, w którym poddano tę instytucję zasadniczej krytyce w kontekście prawa do sądu. Niewątpliwie słuszne są zarzuty ETPCz dotyczące zbyt długiego terminu do wniesienia skargi, wątpliwości budzi też przyznanie legitymacji do jej wniesienia niektórym podmiotom. Analiza dotychczasowego orzecznictwa pozwoliła na stwierdzenie, że podstawy skargi nadzwyczajnej są interpretowane w orzecznictwie dość restrykcyjnie, z poszanowaniem zasady stabilności prawomocnych orzeczeń. W konkluzji artykułu wyrażono pogląd, że skarga nadzwyczajna jest instytucją potrzebną, ale wymaga zmian, zwłaszcza poprzez skrócenie terminów do jej wniesienia.

Słowa kluczowe: skarga nadzwyczajna, prawo do sądu, postępowanie cywilne.

1. Wstęp

Wyrok pilotażowy Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 23 listopada 2023 r. Wałęsa przeciwko Polsce (skarga nr 50849/21)¹ dotyczy dwóch istotnych dla polskiego wymiaru sprawiedliwości problemów: statusu sędziów powołanych na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa w składzie ukształtowanym przez art. 9a ustawy z dnia 20 maja 2011 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa² oraz skargi nadzwyczajnej. W konsekwencji tego wyroku Komisja Kodyfikacyjna Ustroju

¹ <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-235702>; dalej także: wyrok Wałęsa przeciwko Polsce.

² Dz. U. z 2024 r., poz. 1186; dalej: ustawa o KRS.

Sądów i Prokuratury zaproponowała likwidację instytucji skargi nadzwyczajnej³, co wywołało jednak kontrowersje⁴. Celem niniejszego artykułu jest analiza wyroku Wałęsa przeciwko Polsce oraz ocena instytucji skargi nadzwyczajnej i zaproponowanie ewentualnych zmian. Należy odpowiedzieć na pytanie, czy w istocie z powołanego wyroku wynika konieczność likwidacji skargi nadzwyczajnej, czy też możliwe i wystarczające będzie jej utrzymanie *de lege ferenda*, z pewnymi korektami⁵. Warto też w tym miejscu zauważyć, że na ocenę skargi

³ Likwidację skargi nadzwyczajnej poprzez uchylenie art. 89–95 Ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2024 r., poz. 622) zakładają obie wersje projektu ustawy o przywróceniu prawa do bezstronnego i niezależnego sądu ustanowionego na podstawie prawa przez uregulowanie skutków uchwał Krajowej Rady Sądownictwa podjętych w latach 2018–2025 oraz o zmianie niektórych innych ustaw (projekty dostępne na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości: <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/projekty-aktow-prawnych-ustroju-sadownictwa-i-prokuratury>).

⁴ Por. P. Szymaniak, *Skarga do likwidacji, ale co w zamian?*, „Rzeczpospolita” z 7.01.2025 r.

⁵ Niniejszy artykuł nie dotyczy omawianej w wyroku ETPCz Wałęsa przeciwko Polsce kwestii domniemanego naruszenia art. 6 Konwencji poprzez udział w składzie sądu sędziów powołanych na wniosek KRS ukształtowanej przez art. 9a ustawy o KRS. Stanowisko ETPCz w tym zakresie wymaga odrębnego omówienia. W tym miejscu można jedynie wskazać, że ETPCz przyjmował, iż do takiego naruszenia doszło, w odniesieniu do udziału w składach orzekających sędziów Sądu Najwyższego, powołanych na wniosek KRS ukształtowanej zgodnie z obowiązującymi przepisami (zob. wyroki ETPCz: z dnia 22 listopada 2021 r., Reczkowicz przeciwko Polsce, skarga nr 43447/19, z dnia 3 lutego 2022 r., Advance Pharma sp. z o.o. przeciwko Polsce, skarga nr 1469/20, z dnia 16 czerwca 2022 r., Żurek przeciwko Polsce, skarga nr 39650/18). W uzasadnieniu tych orzeczeń ETPCz dokonał negatywnej oceny zgodności art. 9a ustawy o KRS z Konstytucją RP. Odmienny pogląd prezentuje jednak orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego (zob. wyroki TK z dnia 25 marca 2019 r., K 12/18 oraz wyrok TK z 23 stycznia 2020 r., U 2/20 i z 23 lutego 2022 r., P 10/19). W wyroku z dnia 10 czerwca 2022 r., K 7/21, TK orzekł m. in., że „Art. 6 ust. 1 zdanie pierwsze Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r., nr 61, poz. 284 ze zm.) w zakresie, w jakim upoważnia Europejski Trybunał Praw Człowieka lub sądy krajowe do dokonywania oceny zgodności z Konstytucją i Konwencją ustaw dotyczących ustroju sądownictwa, właściwości sądów oraz ustawy określającej ustrój, zakres działania, tryb pracy i sposób wyboru członków Krajowej Rady Sądownictwa – jest niezgodny z art. 188 pkt 1 i 2 oraz z art. 190 ust. 1 Konstytucji”. Jak wskazuje w odniesieniu do tego wyroku M. Muszyński: „Trybunał Konstytucyjny wywiódł też sobie możliwość kontroli orzeczniczej aktywności trybunałów międzynarodowych. Oparł to na specyfice wyroków trybunałów międzynarodowych jako aktów nie tylko rozstrzygających in concreto, ale też – z perspektywy procesowej – nadających określoną treść przepisowi prawa międzynarodowego poprzez wywiedzenie z niego skonkretyzowanej normy prawnej” (M. Muszyński, *Relacja między systemem prawa krajowego a systemem prawa unijnego z perspektywy instytucjonalnej: strażnicy systemów*, „Prokuratura i Prawo” 2023, nr 11, s. 190 i nn. Zob. też M. Muszyński, *Konstytucyjne granice bezpośredniego stosowania umowy międzynarodowej przez sądy*, „Prokuratura i Prawo” 2023, nr 4, s. 35 i nn.). Wyrok TK spotkał się z zasadniczą krytyką części doktryny (por. m.in. S. Patyra, *Prawo do sądu konstytucyjnego*, [w:] J. Ciapała, R. Piszko, A. Pyrzyńska (red.), *Dylematy wokół prawa do sądu*, Warszawa 2022, Legalis, A. Bień-Kacała, *Konstytucjonalizm nieliberalny w Polsce po 2015 roku*, Warszawa 2024).

nadzwyczajnej w kontekście art. 6 ust. 1 Konwencji nie ma wpływu wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 10 czerwca 2022 r., K 7/21⁶. Problematyka nadzwyczajnych środków zaskarżenia w różnych systemach prawnych była od wielu lat przedmiotem oceny Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, który co prawda nie wyklucza zaskarzania prawomocnych orzeczeń sądowych przez organy państwowe, ale wskazuje na znaczenie stabilności prawomocnych orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i z tej zasady wywodzi potrzebę powściągliwego korzystania przez organy państwowe z przyznanej im kompetencji do wnoszenia nadzwyczajnych środków zaskarżenia, zwłaszcza gdy zmierzają one do wzruszenia orzeczeń prawomocnych⁷.

Ocena dotychczasowego kształtu skargi nadzwyczajnej i możliwych zmian ma istotne znaczenie dla ochrony praw i wolności człowieka i obywatela, gdyż skarga ta jest instytucją szeroko wykorzystywaną w praktyce, co potwierdzają dane statystyczne od początku istnienia skargi nadzwyczajnej⁸.

W wyroku w sprawie Wałęsa przeciwko Polsce ETPCz – odwołując się do dotychczasowego orzecznictwa – wyjaśnił, że: „W myśl zasady *res judicata* żadna ze stron nie jest uprawniona do rewizji prawomocnego wyroku wyłącznie w celu ponownego rozpoznania sprawy lub uzyskania nowego rozstrzygnięcia. Rewizji nie należy traktować jako zakamuflowanego zwyczajnego środka zaskarżenia, a sama możliwość istnienia dwóch opinii na jeden temat nie stanowi podstawy do ponownego rozpoznania sprawy”⁹. Odstępstwo od zasady *res iudicata* jest dopuszczalne jedynie wówczas, gdy „jest konieczne w świetle okoliczności o istotnym i przekonującym charakterze, np. w celu naprawienia zasadniczych wad lub pomyłki sądowej”¹⁰. Zdaniem Trybunału, „powierzenie Prokuratorowi Generalnemu, który jest jednocześnie przedstawicielem władzy wykonawczej i w tej roli sprawuje znaczącą władzę nad sądami oraz wywiera duży wpływ na KRS, nieograniczonego uprawnienia do kwestionowania praktycznie każdego

⁶ Zob. co do tego wyroku i jego krytyki w doktrynie przypis 5 i powołaną tam literaturę.

⁷ Zob. wyrok ETPCz z 28 października 1999 r., Brumarescu przeciwko Rumunii, sprawa nr 28342/95, z 12 czerwca 2008 r., Kurinny przeciwko Rosji, sprawa nr 36495/02, Riabkych przeciwko Rosji, skarga nr 52854/99, wyrok z 21 lipca 2005 r., Roseltrans przeciwko Rosji, sprawa nr 60974/00, z 22 marca 2005 r. Rosca przeciwko Mołdawii, sprawa nr 6267/02.

⁸ W 2018 r. wpłynęła tylko jedna skarga nadzwyczajna, ale w 2019 r. wpłynęło już 75 skarg, w 2020 r. – 217, w 2021 r. – 785 skarg w sprawach cywilnych i 15 w sprawach karnych, w 2022 r. – 395 w sprawach cywilnych i 16 w sprawach karnych, w 2023 r. – 515 skarg w sprawach cywilnych i 16 w sprawach karnych, w 2024 r. – 246 w sprawach cywilnych i 2 w sprawach karnych, w I kwartale 2025 r. – 43 w sprawach cywilnych i 5 w sprawach karnych. Przytoczone dane podaję za sprawozdaniami statystycznymi Sądu Najwyższego, https://www.sn.pl/sprawy/SitePages/Statystyki_ruchu_spraw.aspx?ListName=Statystyka_IKniSP [pobrano dn.: 29.08.2025].

⁹ Wyrok Wałęsa przeciwko Polsce, pkt 222.

¹⁰ Ibidem, pkt 224

prawomocnego orzeczenia sądowego sprawia, że nie sposób mówić o jedynie hipotetycznym ryzyku, iż środek zaskarżenia, który w teorii ma służyć ochronie praw podstawowych jednostki, może w praktyce stać się narzędziem politycznego nadzoru nad wyrokami sądowymi sprawowanego przez władzę wykonawczą¹¹. Trybunał wskazał, że jest „zaniepokojony” w szczególności następującymi aspektami: faktem, że „jednym z warunków *sine qua non* wniesienia skargi nadzwyczajnej jest konieczność zapewnienia zgodności z zasadami sprawiedliwości społecznej¹², a ponadto „zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego¹³. Krytyce poddano również terminy do zaskarżenia orzeczenia¹⁴. Podsumowując swoje rozważania, ETPCz stwierdził, że: „Procedura skargi nadzwyczajnej, funkcjonująca obecnie w Polsce, jest niezgodna ze standardami rzetelnego procesu sądowego i zasadą pewności prawa wynikającymi z art. 6 ust. 1 Konwencji ze względu na szereg wad zidentyfikowanych powyżej, w szczególności (i) brak przewidywalności przepisów, które przyznają władzom i organom zaangażowanym w procedurę nieograniczoną swobodę w interpretacji podstaw wniesienia skargi nadzwyczajnej; (ii) możliwość użycia w praktyce tego nadzwyczajnego środka zaskarżenia jako «zakamuflowanego zwyczajnego środka odwoławczego» i doprowadzenia w ten sposób do ponownego zbadania sprawy, w tym ponownego ustalenia okoliczności faktycznych, przy czym organ orzekający działa w charakterze sądu trzeciej czy czwartej instancji ustalającego okoliczności faktyczne; (iii) wyjątkowo wydłużone i stosowane z mocą wsteczną terminy na wniesienie skargi nadzwyczajnej, umożliwiające Prokuratorowi Generalnemu i Rzecznikowi Praw Obywatelskich podważenie wyroków, które uprawomocniły się przed wejściem w życie ustawy o Sądzie Najwyższym z 2017 r.; (iv) brak wystarczających zabezpieczeń przed możliwym nadużywaniem i instrumentalizacją procedury skargi nadzwyczajnej (np. z powodów politycznych, czego przykładem jest obecnie powierzenie Prokuratorowi Generalnemu – będącemu aktywnym politykiem, a jednocześnie Ministrem Sprawiedliwości sprawującym znaczną władzę nad sądami – szerokich uprawnień w zakresie kwestionowania prawomocności orzeczeń sądowych w drodze skargi nadzwyczajnej).

¹¹ Ibidem, pkt 231. Na marginesie należy jednak zauważyć, że teza ETPCz, iż Prokurator Generalny „wywiera duży wpływ na KRS” wydaje się zbyt daleko idąca w świetle przepisów regulujących ustrój KRS, a Trybunał nie wskazał także, na czym opiera swoje przekonanie, że taki wpływ faktycznie istniał. Prokurator Generalny, pełniący jednocześnie funkcję Ministra Sprawiedliwości, jest bowiem – stosownie do art. 187 ust. 1 pkt 1 Konstytucji RP – jedynie członkiem Krajowej Rady Sądownictwa. Powoływana w przypisie nr 2 ustawa o Krajowej Radzie Sądownictwa nie przyznaje Prokuratorowi Generalnemu żadnych uprawnień władczych względem tego organu.

¹² Ibidem, pkt 234.

¹³ Ibidem, pkt 235.

¹⁴ Ibidem, pkt 236 i 237.

(d) Skargi nadzwyczajne są rozpoznawane przez IKNiSP, która dysponuje wyłącznymi kompetencjami w tym zakresie. Prowadzi to do sytuacji, w której pierwotne naruszenie art. 6 ust. 1 jest stale potęgowane przez kolejne, ponieważ uprawnienie do decydowania w przedmiocie środka zaskarżenia niezgodnego ze standardami rzetelnego procesu sądowego i zasadą pewności prawa wynikającymi z art. 6 ust. 1 Konwencji powierzono organowi niebędącemu sądem zgodnym z prawem w rozumieniu tego postanowienia, co jest sytuacją niewyobrażalną z punktu widzenia rządów prawa¹⁵.

2. Ratio legis skargi nadzwyczajnej

Skargę nadzwyczajną wprowadzono Ustawą z 8 grudnia 2017 roku o Sądzie Najwyższym¹⁶ do polskiego systemu prawnego jako zupełnie nowy nadzwyczajny środek zaskarżenia¹⁷. Środek ten dotyczy wszystkich spraw rozpoznawanych przez sądy powszechne i wojskowe, w sprawach cywilnych i karnych. Wobec tego został on również uregulowany w całości w ustawie ustrojowej, a do postępowania stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania cywilnego oraz Kodeksu postępowania karnego o postępowaniu kasacyjnym (art. 95 pkt. 1 u.s.n.)¹⁸.

Skarga nadzwyczajna została pomyślana jako „instrument uzupełniający dotychczasowe nadzwyczajne środki zaskarżenia”, a jej celem jest „przywrócenie elementarnego ładu prawnego poprzez wyeliminowanie z obrotu prawnego orzeczeń, które naruszają Konstytucję, rażąco naruszają prawo oraz pozostają

¹⁵ Ibidem, pkt 323. W tym miejscu należy zaznaczyć, że niniejszy artykuł dotyczy oceny skargi nadzwyczajnej jako nadzwyczajnego środka zaskarżenia. Z tego punktu widzenia drugorzędne znaczenie ma organ (izba Sądu Najwyższego), który jest właściwy do jej rozpoznania.

¹⁶ Dz. U. z 2024 r., poz. 622 ze zm.; dalej u.s.n.

¹⁷ Za nadzwyczajny środek zaskarżenia uważa się dość powszechnie środek przysługujący przeciwko orzeczeniom prawomocnym (por. w tej kwestii np. T. Ereciński, *Apelacja w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2020, s. 20 i nn.).

¹⁸ W kwestii charakteru prawnego i konstrukcji skargi nadzwyczajnej zob. J. Stasiak, *Skarga nadzwyczajna w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2020; L. Bagińska, *Skarga kasacyjna i nadzwyczajna w postępowaniu cywilnym. Komentarz praktyczny z orzecnictwem. Wzory pism procesowych i kazuś*, Warszawa 2020; T. Wiśniewski (red.), *Skarga nadzwyczajna w świetle systemu środków zaskarżenia*, Warszawa 2019; A. Góra-Błaszczkowska, *Skarga nadzwyczajna*, [w:] A. Barańska, S. Cieślak (red.), *Ars in vita. Ars in iure*, passim. Z artykułów poświęconych tej instytucji zob. T. Ereciński, K. Weitz, *Skarga nadzwyczajna w sprawach cywilnych*, „Przegląd Sądowy” 2019, nr 2, s. 7 i nn.; A. Kotowski, *Skarga nadzwyczajna na tle modeli kontroli odwoławczej*, „Prokuratura i Prawo” 2018, nr 9; T. Zembrzusi, *Skarga nadzwyczajna w polskim postępowaniu cywilnym*, „Prokuratura i Prawo” 2019, nr 6, s. 123 i nn.; M. Szczepaniec, *Skarga nadzwyczajna w praktyce – wybrane zagadnienia*, „Prokuratura i Prawo” 2021, nr 9.

w oczywistej sprzeczności z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego”¹⁹. Wskazuje się również, że „skarga nadzwyczajna jest środkiem konkretnej kontroli konstytucyjności aktów stosowania prawa – prawomocnych orzeczeń sądów powszechnych”²⁰. W doktrynie z zakresu postępowania karnego zwrócono uwagę, że skarga nadzwyczajna jest – w wymiarze ogólnej koncepcji – oparta na wzorcach rewizji nadzwyczajnej, ale występują między nimi znaczne różnice²¹. Skarga została pomyślana jako środek ekstraordynaryjny, pozwalający wyeliminować z obrotu prawnego orzeczenia dotknięte najpoważniejszymi wadami. Jak wynika z uzasadnienia przedstawionego przez Prezydenta RP projektu ustawy o Sądzie Najwyższym, „skarga nadzwyczajna uzupełnia lukę w obecnym systemie nadzwyczajnych środków zaskarżenia. Podstawą skargi nadzwyczajnej może być nie tylko wskazanie rażącego naruszenia prawa, ale także sprzeczność ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego. Skarga nadzwyczajna, inaczej niż skarga kasacyjna czy kasacja, będzie przysługiwała także od tych prawomocnych orzeczeń, od których nie złożono wcześniej odwołania”²². Projektodawca zwrócił również uwagę na zapotrzebowanie społeczne na stworzenie tak ukształtowanego nadzwyczajnego środka zaskarżenia. W doktrynie²³ i orzecnictwie²⁴ podniesiono, że wprowadzenie do polskiego systemu prawnego skargi nadzwyczajnej stanowiło realizację postulatu przewidzianego w postanowieniu TK z dnia 12 marca 2003 roku, sygn. S 1/03²⁵, wskazującego na brak w polskim porządku prawnym nadzwyczajnego środka zaskarżenia, który pozwalałby na skuteczną ochronę praw i wolności gwarantowanych w Konstytucji.

Mimo tych ważkich racji jeszcze przed wydaniem wyroku w sprawie Wałęsa przeciwko Polsce instytucja skargi nadzwyczajnej została krytycznie oceniona przez część doktryny, zwłaszcza z zakresu postępowania cywilnego. Zasadniczą krytykę instytucji skargi nadzwyczajnej przedstawili T. Ereciński oraz K. Weitz, którzy wskazywali, że: „Ustawodawca nie ukrywał, że inspiracją dla regulacji skargi nadzwyczajnej była dawna rewizja nadzwyczajna. Dobrze oddaje to jego podejście do kwestii stabilności orzeczeń i respektowania jej walorów z perspektywy władzy politycznej (ustawodawczej i wykonawczej). Rewizja nadzwyczajna była tworem państwa totalitarnego, stworzonym w warunkach braku podziału władzy,

¹⁹ M. Szczepaniec, *Skarga nadzwyczajna*, s. 13.

²⁰ M. Łochowski, [w:] A. Góra-Błaszczkowska, *Środki zaskarżenia*, 2023, rozdział 19.1, Legalis; w orzecnictwie zob. wyroki SN z 8 grudnia 2020 r., I NSNc 44/20, OSNKN 2021, nr 1, poz. 5, Legalis i z 9 marca 2022 r., I NSNc 316/21, Legalis.

²¹ Por. A. Kotowski, *Skarga nadzwyczajna*, rozdział 4.1.

²² Uzasadnienie projektu ustawy, druk nr 2003 Sejmu VIII kadencji.

²³ M. Szczepaniec, *Skarga nadzwyczajna w praktyce*, pkt 2.

²⁴ Zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20, Legalis, z 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20, Legalis i z 1 grudnia 2021 r., I NSNc 535/21, Legalis.

²⁵ OTK-A 2003, nr 3, poz. 24.

oddającym inicjatywę kontroli nad prawomocnymi orzeczeniami sądowymi czynnikom *stricto* politycznym, które czuwały nad tym, aby sądy w praktyce nie wybijały się na niezależność, a sędziowie – na niezawisłość. Pozostająca w wyłącznej dyspozycji instytucji publicznych, stawiała obywateli w roli petentów wnoszących o działanie w ich sprawie. Oparta na ogólnikowych podstawach, pozwalała – stosownie do tego, jakie były potrzeby władzy politycznej – na ingerencję w prawomocne orzeczenia. W 1996 r. została usunięta z polskiego systemu prawnego jako nieprzystająca do standardów państwa demokratycznego i zastąpiona kasacją, oddaną do dyspozycji stron i uczestników postępowania. Powrót do idei rewizji nadzwyczajnej w kształcie skargi nadzwyczajnej oznacza powrót do wszystkich złych praktyk, które występowały w okresie PRL. Jest to rozwiązanie nawet dalej idące, ponieważ skarga nadzwyczajna obejmuje także kontrolę faktów, a ponadto powiększa się liczba środków umożliwiających w sprawach kasacyjnych wielokrotne zajmowanie się sprawą przez sądy²⁶. Krytyczne zarzuty autorów co do samej idei i konstrukcji prawnej skargi nadzwyczajnej podzielił T. Zembruski²⁷ oraz częściowo J. Stasiak, który zauważa, że przyznanie legitymacji organom publicznym stanowi „niewątpliwy krok wstecz wobec budowy społeczeństwa obywatelskiego, w którym rosnący odsetek obywateli potrafi brać odpowiedzialność za swoje sprawy cywilne samodzielnie. Skarga nadzwyczajna w obecnej formie prowadzić będzie do przekazywania losu obywateli w ręce organów państwa, co winno być zdarzeniem zupełnie wyjątkowym w państwie demokratycznym w sprawach cywilnych. Nowy środek zaskarżenia tym różni się od występujących w k.p.c., iż nie może go wnosić samodzielnie strona postępowania, w którym wydano zaskarżone orzeczenie”²⁸.

Warto jednak zwrócić uwagę, że najbardziej krytyczną ocenę skargi nadzwyczajnej przedstawili autorzy, którzy wypowiadali się w pierwszych miesiącach obowiązywania regulacji, gdy nie była jeszcze znana praktyka orzecznicza Sądu Najwyższego. Praktyka ta pozwala jednak stwierdzić, że dostrzega się w nim znaczenie stabilności orzeczeń i podkreśla wyjątkowość kontroli nadzwyczajnej. Jak podkreślono: „Celem przeprowadzanej przez Sąd Najwyższy kontroli nadzwyczajnej nie jest eliminowanie z obrotu wszelkich wadliwych orzeczeń, a jedynie tych, które godzą w podstawy umowy społecznej będącej fundamentem demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, a zatem dotyczą określonego kształtu relacji pomiędzy jednostką a władzą publiczną (przedmiotowa strona zasady demokratycznego państwa prawnego) lub godności upodmiotowionej jednostki (podmiotowa strona zasady demokratycznego państwa prawnego). Jednocześnie należy mieć na uwadze, że Sąd Najwyższy dokonując na potrzeby kontroli nadzwyczajnej interpretacji treści przywołanej w art. 89

²⁶ T. Ereciński, K. Weitz, *Skarga nadzwyczajna*, s. 11–12.

²⁷ T. Zembruski, *Skarga nadzwyczajna*, *passim*.

²⁸ J. Stasiak, *Skarga nadzwyczajna*, rozdział 1.

§ 1 u.s.n. zasady, bezpośrednio wyrażonej w art. 2 Konstytucji RP, uwzględnić musi wszystkie jej elementy tj.: zasadę państwa demokratycznego, zasadę państwa prawnego i zasadę państwa sprawiedliwego²⁹. W orzecnictwie utrwaliło się zatem zwięzające rozumienie celu i podstaw skargi nadzwyczajnej, co w znacznym stopniu niweluje niebezpieczeństwa, które mogłyby powstać w związku z nieostrym sformułowaniem podstaw skargi nadzwyczajnej.

Z przywołanych przez ustawodawcę motywów wprowadzenia skargi nadzwyczajnej wynika jednoznacznie jej cel, ukierunkowany na ochronę podstawowych zasad porządku prawnego, co znajduje odzwierciedlenie w obecnej linii orzeczniczej SN³⁰. Założenie to jest aktualne również wtedy, gdy skarga jest zwrócona przeciwko ustaleniom faktycznym poczynionym w sprawie, na co pozwala w ograniczonym zakresie art. 89 § 1 pkt 3 u.s.n. Niezależnie od tego, na której z podstaw szczególnych została oparta skarga nadzwyczajna, nie służy ona do ponowienia kontroli instancyjnej, a jedynie do wyeliminowania orzeczeń najbardziej jaskrawo godzących w porządek prawny.

3. Legitymacja do wniesienia skargi nadzwyczajnej

Zgodnie z art. 89 § 2 u.s.n. legitymacja do wniesienia skargi nadzwyczajnej w każdej sprawie przysługuje wyłącznie Prokuratorowi Generalnemu i Rzecznikowi Praw Obywatelskich, a w sprawach wchodzących w zakres ich ustawowej właściwości także Prezesowi Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, Rzecznikowi Praw Dziecka, Rzecznikowi Praw Pacjenta, Przewodniczącemu Komisji Nadzoru Finansowego, Rzecznikowi Finansowemu, Rzecznikowi Małych i Średnich Przedsiębiorców oraz Prezesowi Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Stosownie do art. 115 § 1a u.s.n. skarga nadzwyczajna od prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, które uprawomocniło się przed wejściem w życie niniejszej ustawy, może być wniesiona przez Prokuratora Generalnego lub Rzecznika Praw Obywatelskich. Do konstrukcyjnych założeń skargi nadzwyczajnej, odróżniających ten środek prawny od każdego innego środka zaskarżenia, należy więc ograniczenie podmiotów legitymowanych do jej wniesienia do z natury rzeczy nielicznych organów publicznych.

Legitymacja Prokuratora Generalnego, Rzecznika Praw Obywatelskich oraz innych organów uprawnionych do składania skarg nadzwyczajnych w ramach swoich kompetencji ma charakter legitymacji publicznej, rozumianej jako legitymacja

²⁹ Zob. np. wyroki SN z 9 grudnia 2020 r., I NSNu 2/20, Legalis; z 24 czerwca 2020 r., I NSNc 41/19, Legalis; z 5 października 2021 r., I NSNc 41/21, Legalis; z 5 października 2022 r., I NSNc 507/21, Legalis; z 21 czerwca 2023 r., II NSNc 116/23, Legalis; z 19 grudnia 2023 r., II NSNc 338/23, Legalis; z 24 października 2024 r., II NSNc 270/23, Legalis.

³⁰ Por. orzeczenia powołane w przypisie nr 27.

procesowa przysługująca organom publicznym w zakresie sfery *imperium*³¹. Nie ulega wątpliwości, że skargę nadzwyczajną wnosi się w interesie publicznym. Interes ten może zostać zdefiniowany jako obrona konstytucyjnego porządku prawnego, co wynika z podstawowej funkcji skargi nadzwyczajnej, którą jest – jak podkreślono – eliminacja z porządku prawnego orzeczeń rażąco wadliwych. Na takie rozumienie interesu publicznego w postępowaniu ze skargi nadzwyczajnej wskazuje jednoznacznie część wstępna art. 89 § 1 ustawy o SN. Zawarta tam podstawa ogólna skargi nadzwyczajnej wskazuje, że środek ten przysługuje jedynie wtedy, gdy wzruszenie zaskarżonego orzeczenia jest „konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej”. Taki sposób sformułowania podstawy skargi przesądza o tym, że pełni ona funkcje wyłącznie publicznoprawne. Celem skargi nadzwyczajnej nie jest więc uchylenie każdego wadliwego orzeczenia w interesie strony, ale wyłącznie tych orzeczeń, które są niezgodne z prawem w takim stopniu, że niemożliwe do zaakceptowania w demokratycznym państwie prawnym (art. 2 Konstytucji RP) staje się ich utrzymanie w obrocie prawnym. Interes prywatny jest więc w postępowaniu ze skargi nadzwyczajnej chroniony tylko o tyle, o ile jest on zbieżny z tak rozumianym interesem publicznym, którego ochrona jest celem skargi nadzwyczajnej. Chociaż w praktyce wniesienie skargi nadzwyczajnej następuje w interesie jednej ze stron (uczestników postępowania)³², to konsekwencją powyższych ustaleń co do charakteru legitymacji Prokuratora Generalnego jest stwierdzenie, że skargę wnosi on zawsze w imieniu własnym, nie działając na rzecz strony „pokrzywdzonej” naruszającym prawo orzeczeniem.

Przyznanie legitymacji czynnej Prokuratorowi Generalnemu oraz Rzecznikowi Praw Obywatelskich wydaje się naturalne. Ochrona konstytucyjnego porządku prawnego niewątpliwie mieści się w zakresie „stania na straży praworządności”³³, a naczelny organ prokuratury jest niewątpliwie predestynowany do składania środków zaskarżenia do Sądu Najwyższego. Dlatego, niezależnie od ogólnej oceny skargi nadzwyczajnej, wydaje się, że sam fakt wyposażenia Prokuratora Generalnego w legitymację do jej wniesienia nie budzi zastrzeżeń. Podobnie za niekontrowersyjne można uznać przyznanie legitymacji do wniesienia skargi nadzwyczajnej Rzecznikowi Praw Obywatelskich. Zgodnie z art. 208 art. 1 Konstytucji Rzecznik Praw Obywatelskich stoi na straży wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji oraz w innych aktach

³¹ Pojęcie „legitymacji publicznej” zostało po raz pierwszy wprowadzone do doktryny prawa procesowego cywilnego przez M. Waligórskiego (M. Waligórski, *Zarys polskiego procesu cywilnego*, Kraków 1952, s. 44). Współcześnie pojęciem tym posługuje się M. Dziurda, *Szczególna zdolność sądowa*, 2019, Lex, rozdział 5.7 oraz G. Jędrejek, *Legitymacja procesowa w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2019, s. 109–119.

³² Wyjątkiem może być jednak sprawa, w której sąd uwzględnił zgodne żądanie stron (np. w postępowaniu działowym), rażąco naruszając prawo.

³³ Art. 2 Prawa o prokuraturze.

normatywnych. Art. 1 ust. 2 Ustawy z 18 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich³⁴ stoi na straży wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz w innych aktach normatywnych, w tym również na straży realizacji zasady równego traktowania. Podobnie jak prokurator RPO może wsząć postępowanie cywilne, administracyjne albo sądowoadministracyjne oraz zgłosić udział w tych postępowaniach³⁵, a także wnieść nadzwyczajne środki zaskarżenia na zasadach określonych w przepisach szczególnych³⁶. Uprawnienie do wniesienia skargi nadzwyczajnej jest spójne z pozostałymi kompetencjami RPO i mieści się w jego pozostałych kompetencjach. Uprawnienie do wniesienia skarg nadzwyczajnych mieści się w zakresie zadań i kompetencji Rzecznika Praw Dziecka³⁷, Rzecznika Praw Pacjenta³⁸, Rzecznika Finansowego³⁹ i Rzecznika Małych i Średnich Przedsiębiorców⁴⁰ i mieści się w koncepcji tych organów jako swoistych „wyspecjalizowanych rzeczników”, którzy występują w obronie praw określonych grup obywateli. Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów oraz Przewodniczący Komisji Nadzoru Finansowego nie są organami o charakterze „rzecznikowskim”, ale są to centralne organy administracji publicznej właściwe, odpowiednio, w sprawach ochrony konsumentów⁴¹ oraz w sprawach nadzoru nad rynkiem finansowym⁴². Oba te organy mają pewien związek z postępowaniem sądowym: Prezes UOKiK ma bowiem kompetencję do przedstawiania sądowi istotnego dla sprawy poglądu, jeżeli uzna, że wymaga tego interes publiczny⁴³, a Przewodniczącemu KNF przysługują uprawnienia prokuratora w sprawach cywilnych wynikających ze stosunków związanych z uczestnictwem w obrocie na rynku finansowym albo dotyczących podmiotów wykonujących działalność na tym rynku⁴⁴. Wydaje się,

³⁴ Dz. U. z 2024 r., poz. 1264 ze zm.

³⁵ Art. 14 pkt 4 i 6 ustawy o RPO.

³⁶ Art. 15 pkt 8 ustawy o RPO (przepis ten stanowi o „kasacji” oraz „rewizji nadzwyczajnej”, co jest wynikiem tego, że nie dostosowano nomenklatury ustawy o RPO do zmian dotyczących nadzwyczajnych środków zaskarżenia).

³⁷ Zob. art. 1 ust. 2 oraz art. 10 ust. 1 pkt 2c i 3 Ustawy z 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka, Dz. U. z 2023 r., poz. 292 ze zm.

³⁸ Zob. art. 55 Ustawy z 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta, Dz. U. z 2024 r., poz. 581 ze zm.

³⁹ Zob. art. 17 ust. 1 oraz art. 26 ust. 1 Ustawy z 5 sierpnia 2015 r. o rozpatrywaniu reklamacji przez podmioty rynku finansowego, o Rzeczniku Finansowym i o Funduszu Edukacji Finansowej, Dz. U. z 2024 r., poz. 1109.

⁴⁰ Zob. art. 1 ust. 1 Ustawy z 6 marca 2018 r. o Rzeczniku Małych i Średnich Przedsiębiorców, Dz. U. z 2023 r., poz. 1668 ze zm.

⁴¹ Art. 29 ust. 1 Ustawy z 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów, Dz. U. z 2024 r., poz. 1616 ze zm.; dalej: u.o.k.ik.

⁴² Art. 3 ust. 4 pkt 1 ustawy z 21 lipca 2006 r. o nadzorze nad rynkiem finansowym, Dz. U. z 2025 r., poz. 640 ze zm.

⁴³ Art. 31d u.o.k.ik.

⁴⁴ Art. 6 ust. 1 ustawy o nadzorze nad rynkiem finansowym.

że kompetencja Przewodniczącego KNF do wniesienia skargi nadzwyczajnej dubluje się z uprawnieniami Rzecznika Finansowego, co mogłoby przemawiać *de lege ferenda* za rozważeniem rezygnacji z niej, tym bardziej, że uprawnienie to nie jest szeroko wykorzystywane⁴⁵. Odnośnie do uprawnienia Prezesa UOKiK do wniesienia skargi nadzwyczajnej można zauważyć, że wypełniają one pewną lukę, gdyż na poziomie ogólnopolskim nie istnieje wyspecjalizowany rzecznik, który byłby właściwy w sprawach konsumentów⁴⁶. Prezes UOKiK co prawda rzadko, ale wykorzystywał uprawnienie do wniesienia skargi nadzwyczajnej⁴⁷.

Zdecydowanie krytycznie, również z punktu widzenia omówionego na wstępie orzeczenia ETPCz w sprawie Wałęsa przeciwko Polsce, należy ocenić przyznanie legitymacji do złożenia skargi nadzwyczajnej Prezesowi Prokuraturii Generalnej RP. Zgodnie z art. 4 Ustawy z 15 grudnia 2016 r. o Prokuraturii Generalnej RP⁴⁸, do jej podstawowych zadań należy sprawowanie zastępstwa procesowego Skarbu Państwa przed Sądem Najwyższym, sądami powszechnymi i polubownymi. Wyposażenie Prezesa Prokuraturii Generalnej RP prowadzi więc w istocie do tego, że w sprawach, w których stroną jest Skarb Państwa może on skorzystać z kolejnego, nadzwyczajnego środka zaskarżenia, podczas gdy strona przeciwna (albo inni uczestnicy postępowania) jest pozbawiona takiej możliwości⁴⁹. Taki stan narusza zasadę równości stron w procesie, która słusznie jest uznawana przez ETPCz za punkt odniesienia przy ocenie regulacji krajowych, przewidujących udział organów publicznych w sprawach cywilnych⁵⁰.

⁴⁵ Dotychczasowe praktyczne doświadczenia wskazują na znikomy udział wykorzystania tego instrumentu prawnego (w bazie orzeczeń Sądu Najwyższego nie znaleziono żadnego orzeczenia wydanego na skutek skargi nadzwyczajnej Przewodniczącego KNF).

⁴⁶ Funkcję wyspecjalizowanego organu reprezentującego konsumentów pełni miejski (powiatowy) rzecznik konsumenta, który jest powoływany przez starostę, a w miastach na prawach powiatu – prezydenta miasta (art. 39 ust. 1 u.o.k.ik.).

⁴⁷ Sprawy II NSNc 50/23 i II NSNc 166/24, w których postępowanie ze skargi nadzwyczajnej zostało zawieszone, a także wyrok SN z 9 kwietnia 2025 r., II NSNc 326/23 (www.sn.pl), przy czym w sprawie zakończonej tym wyrokiem SN rozpoznawał jednocześnie skargi Prezesa UOKiK i Ministra Sprawiedliwości.

⁴⁸ Dz. U. z 2024 r., poz. 1192.

⁴⁹ Trafnie w tym kontekście wskazują T. Ereciński i K. Weitz, że „Zdumiewa wyposażenie Prezesa Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej w prawo wniesienia skargi w zakresie jego właściwości, podmiotu, który stoi na czele instytucji wykonującej zastępstwo procesowe Skarbu Państwa i innych określonych podmiotów. Prezes Prokuraturii kieruje instytucją, która działa w postępowaniu cywilnym po jednej ze stron procesowych, a uzyskał samodzielne prawo do tego, żeby – w interesie tych podmiotów, które reprezentuje kierowana przez niego instytucja, a na niekorzyść przeciwników procesowych – wnieść dodatkowo środek prawny zmierzający do zmiany lub uchylecia prawomocnego orzeczenia”. T. Ereciński, K. Weitz, *Skarga nadzwyczajna*, s. 13. Można dodać, że w bazie orzeczeń Sądu Najwyższego odnotowano tylko jedno orzeczenie zainicjowane skargą Prezesa Prokuraturii Generalnej RP (postanowienie SN z 12 października 2022 r., I NSNc 588/21, którym odrzucono skargę).

⁵⁰ Zob. wyrok ETPCz z 24 kwietnia 2003 r., Yvon przeciwko Francji, skarga nr 44962/98, LEX nr 403497

Ze względu na publicznoprawną funkcję skargi nadzwyczajnej decyzję o przyznaniu legitymacji do jej wniesienia wyłącznie organom państwowym można uznać za akceptowalną, a stan ten sam w sobie nie narusza art. 6 Konwencji. Wątpliwości budzi duża liczba organów legitymowanych do wniesienia skargi oraz – jak wykazano wyżej – przyznanie tego uprawnienia Prezesowi Prokuratury Generalnej RP. Skoro w polskim systemie prawnym brak jest powszechnej skargi krajowej na naruszenie praw człowieka, a skarga konstytucyjna ma stosunkowo wąski zakres⁵¹, *de lege ferenda* można by rozważyć przekształcenie skargi nadzwyczajnej przez przyznanie legitymacji do jej wniesienia – pod określonymi ustawowo warunkami – każdemu obywatelowi, co wyeliminowałoby dostrzeżoną lukę w systemie środków zaskarżenia. Takie rozwiązanie – przekształcające skargę nadzwyczajną w powszechną skargę na naruszenie konstytucyjnych praw i wolności człowieka i obywatela – wymagałoby jednak daleko idącego przemodelowania tej instytucji.

4. Podstawa skargi nadzwyczajnej

Szczegółowe omówienie podstaw skargi nadzwyczajnej wymagałoby obszernego opracowania, dlatego w tym miejscu zostaną one przedstawione w niezbędnym zakresie⁵². Zgodnie z art. 89 § 1 u.s.n., jeżeli jest to konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub sądu wojskowego kończącego postępowanie w sprawie może być wniesiona skarga nadzwyczajna, o ile:

1. orzeczenie narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji lub
2. orzeczenie w sposób rażąco narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, lub
3. zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego,

a orzeczenie nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Charakterystyczne tylko dla skargi nadzwyczajnej jest wyodrębnienie jej podstawy ogólnej, zawartej w art. 89 § 1 u.s.n. *in principio*. W literaturze wyrażono słuszny pogląd, że: „Materiałna przesłanka ogólna skargi nadzwyczajnej odnosi się do konieczności zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego

⁵¹ Zob. A. Syryt, *Skarga nadzwyczajna a skarga konstytucyjna. Analiza porównawcza instytucji usuwania naruszeń praw i wolności człowieka*, „Prawo i Wiąż” 2021, nr 4, s. 55–56.

⁵² Zob. szerzej M. Szczepaniec, *Skarga nadzwyczajna*, pkt 5.

państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, zaś przesłanki szczególne – do naruszenia przez zaskarżone orzeczenie zasad lub wolności i prawa człowieka i obywatela określonych w Konstytucji, rażącego naruszenia przez orzeczenie prawa przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, lub oczywistej sprzeczności istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego⁵³. W orzecznictwie SN w sposób spójny z przytoczonym głosem doktryny przyjęto, że uwzględnienie skargi nadzwyczajnej jest uwarunkowane wykazaniem podstawy ogólnej, wyrażonej w art. 89 § 1 *in principio* oraz jednej z podstaw szczególnych, wymienionych w tym przepisie. Innymi słowy wykazanie jednej z podstaw szczególnych skargi tylko wtedy będzie prowadziło do jej skuteczności, gdy jednocześnie skarżący wykaże, że wzruszenie zaskarżonego orzeczenia jest „konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej”⁵⁴. Z tego wynika, że rozpoznając skargę nadzwyczajną Sąd Najwyższy najpierw bada, czy uzasadnione są zarzuty wypełniające jedną z przesłanek szczególnych skargi, a dopiero w razie pozytywnej odpowiedzi – czy została spełniona jej przesłanka ogólna. Nie ulega bowiem wątpliwości, że nie każde błędne, a nawet w oczywisty sposób naruszające prawo orzeczenie, wymaga uchylecia⁵⁵. Wzruszenie powinno dotyczyć tylko rozstrzygnięć będących *prima facie* orzeczeniami w sposób elementarny niesprawiedliwymi⁵⁶.

Przechodząc do krótkiej charakterystyki podstaw szczególnych skargi nadzwyczajnej, należy zauważyć, że ustawodawca nie posłużył się typowym dla tych środków zaskarżenia podziałem podstaw na naruszenie prawa materialnego i procesowego, które mieszczą się przede wszystkim w zakresie zastosowania art. 89 §1 pkt 2 u.s.n. Jako samodzielną podstawę skargi nadzwyczajnej wyodrębniono „naruszenie zasad lub wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji” (art. 89 § 1 pkt u.s.n.), co obejmuje – jak się wydaje – normy

⁵³ K. Szczucki, *Ustawa o Sądzie Najwyższym. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 460–461. Por. też J. Kluz, *Orzecznictwo Sądu Najwyższego w sprawach ze skargi nadzwyczajnej w sprawach cywilnych i karnych*, „Przegląd Sejmowy” 2021, nr 3, s. 262 i nn.

⁵⁴ Co do rozumienia tej przesłanki por. np. post. SN z 30 czerwca 2021 r., I NSNc 61/20, Legalis; post. Sądu Najwyższego z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20, Legalis; z 9 grudnia 2020 r., I NSNu 1/20; wyrok Sądu Najwyższego z 13 stycznia 2021 r., I NSNk 3/19, Legalis; z 16 lutego 2022 r., I NSNc 601/21, Legalis; zob. też J. Kluz, *Orzecznictwo*, s. 267–269; A. Kotowski, *Skarga*, rozdział 4.2–4.6; J. Stasiak, *Skarga*, rozdział VI 6.3–6.4.

⁵⁵ Zob. np. wyrok SN z 28 czerwca 2023 r., I NSNc 98/23, Legalis; z 26 kwietnia 2023 r., II NSNc 6/23, Legalis.

⁵⁶ Tak wyrok SN z 28 czerwca 2023 r., I NSNc 98/23, Legalis. Zob. też wyrok SN z 15 grudnia 2021 r., I NSNc 146/21, Legalis.

zawarte w rozdziałach I oraz II Konstytucji, które nadają się do samodzielnego stosowania⁵⁷. Charakterystyczne jest, że w przeciwieństwie do podstaw określonych w art. 89 § 1 pkt 2 i 3 u.s.n. w odniesieniu do podstawy naruszenia zasad lub wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji nie zawarto kwantyfikatora „rażący” lub „oczywisty”. Jest to uzasadnione założeniem, że każde ich naruszenie „może mieć bardzo istotne dla godnych ochrony interesów jednostki i całego porządku konstytucyjnego”⁵⁸, a zatem stanowi kwalifikowane naruszenie prawa.

Druga z podstaw skargi nadzwyczajnej (art. 89 § 1 pkt 2 u.s.n.) obejmuje rażące naruszenie przez orzeczenia prawa przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, co obejmuje zarówno naruszenie prawa materialnego, jak i procesowego⁵⁹. W orzecznictwie przyjmuje się, że naruszenie prawa ma charakter rażący, gdy zaskarżone orzeczenie można uznać za niewątpliwie sprzeczne z zasadniczymi i niepodlegającymi różnej wykładni przepisami, z ogólnie przyjętymi standardami rozstrzygnięć, gdy było wynikiem rażąco błędnej wykładni lub niewłaściwego zastosowania prawa⁶⁰. Jest to naruszenie prawa na tyle wyraźne, że do jego ustalenia nie jest konieczne prowadzenie złożonych procesów intelektualnych⁶¹, co jednak nie jest jeszcze wystarczające do stwierdzenia, że omawiana podstawa skargi nadzwyczajnej została wykazana. Równie istotne jest bowiem stwierdzenie, że w jego następstwie powstają skutki, które są niemożliwe do aprobaty w świetle wymagań praworządności lub też takie, które powodują niemożność akceptacji zaskarżonego orzeczenia jako aktu, który został wydany przez organ praworządnego państwa⁶². Również przyjęta w orzecznictwie wykładnia tej podstawy skargi nadzwyczajnej przekonuje, że skarga ta nie może być traktowana

⁵⁷ Przykładem zarzutów wypełniających tę podstawę może być naruszenie zasady ochrony małżeństwa i rodziny (art. 18 Konstytucji RP), godności (art. 30 Konstytucji RP), równości (art. 32 Konstytucji RP), ochrony praw dziecka (art. 72 Konstytucji RP) lub ochrony konsumentów przed nieuczciwymi praktykami (art. 76 Konstytucji RP) – zob. M. Łochowski, [w:] A. Góra-Błaszczkowska, *Środki zaskarżenia*, 2023, rozdział 19, Legalis; M. Szczepaniec, *Skarga nadzwyczajna*, s. 21; K. Szczucki, *Ustawa o Sądzie Najwyższym*, art. 89 uw. 24 i 25. Zob. też wyroki SN z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20, Legalis; z 30 czerwca 2022 r., I NSNc 646/21, Legalis; z 28 marca 2023 r., I NSNc 85/23, Legalis; z 24 maja 2023 r., I NSNc 127/23. W uzasadnieniu wyroku z 18 marca 2025 r., II NSNc 10/24, Legalis, SN wskazał, że: „Już samo brzmienie przepisu wskazuje, że chodzi o zasady, które są «określone» (wskazane) w przepisach Konstytucji RP, a nie takie, które zostały «wywiedzione» z art. 2 Konstytucji RP”.

⁵⁸ M. Łochowski, [w:] A. Góra-Błaszczkowska, *Środki zaskarżenia*, 2023, rozdział 19, Legalis.

⁵⁹ Zob. np. K. Szczucki, *Ustawa o Sądzie Najwyższym*, art. 89 uw. 29; M. Łochowski, [w:] A. Góra-Błaszczkowska, *Środki zaskarżenia*, 2023, rozdział 19, Legalis.

⁶⁰ Zob. wyrok SN z 13 stycznia 2021 r., I NSNc 51/20, Legalis.

⁶¹ Zob. np. wyroki SN z: 20 stycznia 2021 r., I NSNc 1/21; 3 grudnia 2020 r., I NSNc 34/20; 17 czerwca 2020 r., I NSNc 44/19 i z 1 czerwca 2023 r., II NSNc 12/23, Legalis.

⁶² Tak wyrok SN z 5 marca 2021 r., I NSNc 159/20, Legalis.

jako środek dublujący kontrolę instancyjną, ale jest zarezerwowana dla najpoważniejszych naruszeń prawa, których ranga jest tak duża, że uzasadniają stwierdzenie, iż przez wydanie orzeczenia doszło do naruszenia podstawowych zasad porządku prawnego.

Ostatnia podstawa skargi nadzwyczajnej, oczywista sprzeczność ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego (art. 89 § 1 pkt 3 u.s.n.) obejmuje sferę faktów, co stanowi wyjątek w systemie nadzwyczajnych środków zaskarżenia i stało się przedmiotem zarzutów ETPCz wobec instytucji skargi nadzwyczajnej. Zarzut ten można podnieść skutecznie wtedy, gdy zebrany w sprawie materiał⁶³ prowadzi do innych wniosków w zakresie ustaleń faktycznych niż te, które stały się podstawą orzekania sądu.

Przyjmuje się, że „przy orzekaniu na podstawie art. 89 § 1 pkt 3 u.s.n. rolę Sądu Najwyższego jest jedynie sprawdzenie, czy ustalenia sądu nie pozostają w oczywistej opozycji do zebranego w sprawie materiału dowodowego, o której można byłoby mówić wtedy, gdyby było to dostrzegalne dla przeciętnego prawnika bez konieczności przeprowadzania pogłębionej analizy tego materiału”⁶⁴. Dopuszczalność zakwestionowania na tej podstawie ustaleń faktycznych dotyczy jedynie przypadków, w których sprzeczność wniosków z materiałem dowodowym jest „oczywista”⁶⁵, co oznacza, że art. 89 § 1 pkt 3 u.s.n. nie daje podstaw do uchylenia prawomocnego orzeczenia tylko z powodu innej interpretacji materiału dowodowego albo wtedy, gdy ocena zebranego materiału jest wieloznaczna i wymaga pogłębionej analizy⁶⁶. Przykładem takiego

⁶³ Przepis posługuje się *expressis verbis* sformułowaniem „materiału dowodowego”, ale w odniesieniu do spraw cywilnych nie ulega wątpliwości, że idzie także o uchybienia w zakresie pozadowodowego ustalenia faktów, np. w oparciu o przyznanie wyraźne lub konkludentne (art. 229 i 230 k.p.c.) oraz domniemania faktyczne (art. 231 k.p.c.) i prawne (art. 234 k.p.c.). Zob. szerzej M. Łochowski, [w:] A. Góra-Błaszczkowska, *Środki zaskarżenia*, 2023, rozdział 19, Legalis.

⁶⁴ Zob. wyrok SN z 26 kwietnia 2023 r., II NSNc 68/23, Legalis, podobnie wyrok SN z 21 września 2022 r., I NSNk 8/21, oraz wyrok SN z 27 kwietnia 2022 r., I NSNc 247/21, Legalis.

⁶⁵ Zob. wyrok SN z 21 września 2022 r., I NSNk 8/21 oraz wyrok SN z 27 kwietnia 2022 r., I NSNc 247/21, Legalis.

⁶⁶ W tym kontekście warto zaznaczyć, że w orzecznictwie przyjmuje się, iż skuteczne postawienie w apelacji zarzutu naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. nie może polegać na przedstawieniu przez skarżącego polemicznej wersji zdarzeń, ale powinno polegać na wykazaniu, w jaki sposób sąd I instancji uchybił regułom prawnym, logicznym albo zasadom doświadczenia życiowego. Nie ulega wątpliwości, że sama tylko możliwość innej interpretacji materiału dowodowego nie uzasadnia zmiany ani uchylenia nieprawomocnego wyroku (por. przykładowo wyrok SA w Szczecinie z 28 czerwca 2024 r., I ACa 1270/22; wyrok SA w Katowicach z 15 lutego 2024 r., V ACa 531/22; wyrok SA w Łodzi z 18 stycznia 2024 r., I AGa 106/23; wyrok SA w Warszawie z 22 czerwca 2023 r., I ACa 352/23, wszystkie orzeczenia Legalis). Skoro orzecznictwo stawia wysokie wymagania dla zakwestionowania ustaleń faktycznych w zwykłym środku odwoławczym, to tym bardziej nie ulega wątpliwości, że art. 89 § 1 pkt 3 u.s.n. może służyć zakwestionowaniu ustaleń będących u podstaw prawomocnego orzeczenia tylko w sytuacjach szczególnych, gdy wadliwość wnioskowania sądu jest widoczna już *prima facie*.

kwalifikowanego uchybienia może być nieuwzględnienie przez sąd, że jedna z osób zajmujących lokal mieszkalny wspólnie z (byłym) najemcą jest małoletnia, co skutkowało zasądzeniem również od tej osoby czynszu najmu⁶⁷.

Przedstawiona praktyka orzecznicza SN nie potwierdza tezy ETPCz⁶⁸, jakoby przez wprowadzenie ograniczonej kontroli ustaleń faktycznych skarga nadzwyczajna stała się trzecią instancją sądową.

W literaturze wyrażono pogląd, że przez wprowadzenie podstawy z art. 89 § 1 pkt 3 u.s.n. „[z]modyfikowano przyjmowane i dotychczas niekwestionowane założenie, że kognicja i działalność Sądu Najwyższego powinna być przede wszystkim nakierowana na ochronę interesu publicznego”⁶⁹. Prawdą jest, że „ochrona interesu publicznego w działalności jurysdykcyjnej SN znajduje odzwierciedlenie w dążeniu do zapewnienia jednolitości orzecznictwa”⁷⁰. Należy jednak zauważyć, że nie jest to aspekt jedyny, o czym świadczy chociażby fakt, że do przyczyn kasacyjnych w postępowaniu cywilnym należy również nieważność postępowania i oczywista zasadność skargi kasacyjnej, a więc są to przyczyny nawiązujące do uchybień jednostkowych, o kwalifikowanej wadze. Na usunięcie jednostkowych uchybień w stosowaniu prawa ukierunkowana jest również funkcja zażalenia do Sądu Najwyższego. W tym kontekście wydaje się, że powierzenie Sądowi Najwyższemu, w ramach kontroli nadzwyczajnej, możliwości uwzględnienia oczywistej sprzeczności ustaleń faktycznych z zebrany materiał dowodowy, nie prowadzi do ponowienia kontroli apelacyjnej i nie zastępuje zwykłych środków zaskarżenia. Jest tak tym bardziej dlatego, że do uwzględnienia skargi jest konieczne, aby sprzeczność była tego rodzaju, że wzruszenie orzeczenia jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego (art. 89 § 1 pkt 1 u.s.n.)⁷¹.

Podsumowując ten wątek należy stwierdzić, że mimo posłużenia się przez ustawodawcę zwrotami niedookreślonymi, zakres podstaw skargi nadzwyczajnej jest w istocie dość wąski, a dodatkowo jest on limitowany przesłanką ogólną. Skarga nadzwyczajna może więc zostać wywiedziona przez uprawniony organ tylko w przypadku naruszenia podstawowych zasad porządku prawnego, z tym że możliwe jest uwzględnienie naruszenia tych zasad przez kwalifikowane uchybienia w ustaleniach faktycznych.

⁶⁷ Tak wyrok SN z 26 listopada 2024 r., II NSNc 510/23, Legalis. Zgodnie z art. 6881 § 1 k.c. za zapłatę czynszu i innych należnych opłat odpowiadają solidarnie z najemcą stale zamieszkujące z nim osoby pełnoletnie, z wyjątkiem pełnoletnich zstępnych pozostających na jego utrzymaniu, którzy nie są w stanie utrzymać się samodzielnie.

⁶⁸ Por. pkt 235 wyroku Wałęsa przeciwko Polsce.

⁶⁹ Tak T. Zembrzusi, *Skarga nadzwyczajna*, s. 130.

⁷⁰ Ibidem, s. 130.

⁷¹ Por. w tej kwestii wyrok SN z 21 kwietnia 2021 r., I NSNc 89/20, Legalis.

5. Terminy do złożenia skargi nadzwyczajnej

Zgodnie z art. 89 § 5 u.s.n. skargę nadzwyczajną wnosi się w terminie 5 lat od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia, a jeżeli od orzeczenia została wniesiona kasacja albo skarga kasacyjna – w terminie roku od dnia ich rozpoznania. Zgodnie natomiast z art. 115 § 1 u.s.n. w okresie 6 lat od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy skarga nadzwyczajna może być wniesiona od prawomocnych orzeczeń kończących postępowanie w sprawach, które uprawomocniły się po dniu 17 października 1997 roku⁷². Łatwo zauważyć, że ustawodawca wprowadził bezprecedensowo długie terminy do złożenia omawianego nadzwyczajnego środka zaskarżenia. Mimo wyjątkowości takiego rozwiązania nie zostało ono w uzasadnieniu projektu ustawy wyjaśnione, poza ogólnikowym stwierdzeniem, że ustawodawca miał na względzie „przywrócenie elementarnego ładu prawnego zgodnego z zasadą sprawiedliwości społecznej”⁷³. Nie wskazano jednak przyczyn, dla których uznano termin 5 lat od daty uprawomocnienia się orzeczenia za odpowiedni, a tym bardziej, z jakich powodów przewidziano dopuszczalność zaskarżenia orzeczeń, które uprawomocniły się od 17 października 1997 roku.

O ile sam fakt, że termin do wniesienia nadzwyczajnego środka zaskarżenia dla podmiotu publicznego jest dłuższy niż terminy przewidziane dla stron, nie budzi zastrzeżeń, o tyle należałoby uznać, że termin 5 lat w nadmiernym stopniu ingeruje w stabilność prawomocnych orzeczeń. Nawet przy uwzględnieniu oczywistej okoliczności, że konieczność podjęcia przez podmiot publiczny decyzji o wniesieniu nadzwyczajnego środka zaskarżenia wymaga przeprowadzenia czasochłonnej procedury, to jednak zupełnie wystarczający wydaje się termin roczny, który ustawodawca przewiduje do wniesienia skargi nadzwyczajnej w przypadku rozpoznania skargi kasacyjnej (art. 89 § 3 zd. 1 ustawy o SN)⁷⁴. Tym bardziej trudno jest znaleźć aksjologiczne uzasadnienie dla umożliwienia swoistej weryfikacji wszystkich orzeczeń wydanych po 17 października 1997 roku. Jak wskazali T. Ereciński i K. Weitz, „rozwiązanie to jest zupełnie niespotykane w demokratycznym państwie prawnym”⁷⁵ i nie ma ono aksjologicznego uzasadnienia. Z taką oceną trudno się nie zgodzić. Wydaje się, że o ile ustawodawca chciał umożliwić usunięcie nieprawidłowości spowodowanych oczywiście błędnym orzeczeniem, to bez uszczerbku dla stabilności prawomocnego orzeczenia można by przyjąć, że w omawianych przypadkach Sąd Najwyższy jedynie

⁷² Na tej podstawie było możliwe wnoszenie skarg nadzwyczajnych w okresie do 3 kwietnia 2024 r.

⁷³ Druk nr 2003 Sejmu VIII kadencji, s. 8.

⁷⁴ Sformułowanie to jest nieprecyzyjne, ale należy przyjąć, że ustawodawca miał na względzie merytoryczne rozpoznanie.

⁷⁵ T. Ereciński, K. Weitz, *Skarga nadzwyczajna*, s. 13.

stwierdza wydanie zaskarżonego orzeczenia z naruszeniem prawa (na wzór fakultatywnego uprawnienia z art. 89 § 4 u.s.n. i 115 § 2 u.s.n.). Uzupełniając można dodać, że w pewnych, nielicznych sytuacjach, istnieją ważne racje za dopuszczalnością bezterminowej kontroli orzeczenia. Taka sytuacja zachodzi, jak się wydaje, w przypadku istnienia dwóch sprzecznych orzeczeń w tej samej sprawie, co w praktyce dotyczy najczęściej postanowień o stwierdzeniu nabycia spadku⁷⁶. Mimo zdecydowanie krytycznej oceny przyjętych w art. 89 § 1 u.s.n., a zwłaszcza w art. 115 § 1 u.s.n. terminów wydaje się, że w przypadku sprzeczności orzeczeń należałoby również *de lege ferenda* rozważyć możliwość wręcz bezterminowego wyeliminowania z obrotu prawnego orzeczenia naruszającego powagę rzeczy osądzonej innego rozstrzygnięcia.

Pewnym złagodzeniem ujemnych skutków długości terminów do złożenia skargi nadzwyczajnej są regulacje zamieszczone w art. 89 § 4 u.s.n. oraz art. 115 § 2 u.s.n. Przepisy te, mające w istocie jednakowe brzmienie, stanowią, że jeżeli zaskarżone orzeczenie wywołało nieodwracalne skutki prawne, w szczególności jeżeli od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia upłynęło 5 lat, a także jeżeli uchylenie orzeczenia naruszyłoby międzynarodowe zobowiązania Rzeczypospolitej Polskiej, Sąd Najwyższy ogranicza się do stwierdzenia wydania zaskarżonego orzeczenia z naruszeniem prawa oraz wskazania okoliczności, z powodu których wydał takie rozstrzygnięcie, chyba że zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji przemawiają za wydaniem rozstrzygnięcia, o którym mowa w art. 91 § 1 ustawy o SN, czyli uchyleniem zaskarżonego wyroku⁷⁷.

⁷⁶ Przypadki wydania dwóch sprzecznych postanowień o stwierdzeniu nabycia spadku po tej samej osobie stanowią jedną z najczęstszych przyczyn wywiedzenia skargi nadzwyczajnej. Zob. postanowienia SN z 19 stycznia 2022 r., I NSNc 156/21, Legalis; z 24 lutego 2021 r., I NSNc 132/20, Legalis; podobnie postanowienia: SN z 16 czerwca 2021 r., I NSNc 164/20, Legalis; z 26 marca 2019 r., I NSNc 1/19, Legalis; postanowienia Sądu Najwyższego: z 2 grudnia 2020 r., I NSNc 102/20, Legalis; z 24 lutego 2021 r., I NSNc 132/20, Legalis; z 10 czerwca 2021 r., I NSNc 72/21, Legalis, z 19 lutego 2025 r., II NSNc 40/24.

⁷⁷ W dotychczasowej praktyce orzeczniczej problem zastosowania art. 89 § 4 ustawy o SN nie był szerzej analizowany, a publikowane orzecznictwo SN nie zawiera przykładów spraw, w których uwzględniono by skargę nadzwyczajną wyłącznie przez stwierdzenie wydania zaskarżonego orzeczenia z naruszeniem prawa. W wyroku SN z 29 września 2021 r. (I NSNc 228/21, Legalis), który dotyczył sprawy o zapłatę z powództwa banku przeciwko konsumentowi, Sąd ten stwierdził, że: „Chociaż jednak od wydania zaskarżonego nakazu upłynęło już ponad 5 lat (co ustawa zasadniczo nakazuje traktować jako okoliczność przesądzającą o wystąpieniu nieodwracalnych skutków prawnych zaskarżonego orzeczenia), to jednak konieczność ochrony praw człowieka i obywatela z art. 76 w Konstytucji RP, zgodnie z końcową dyspozycją art. 89 § 4, a także art. 115 § 2 ustawy o SN, przemawia za wydaniem orzeczenia, o jakim mowa w art. 91 § 1 ustawy o SN również wtedy, gdyby pięcioletni termin, o którym mowa w tym przepisie, biegł również po zainicjowaniu kontroli nadzwyczajnej”.

6. Podsumowanie

Podsumowując dotychczas przedstawione uwagi można wskazać, że z dotychczasowej praktyki funkcjonowania skargi nadzwyczajnej wynika, iż jest ona instytucją potrzebną i stanowi w systemie prawnym swoisty „wentyl bezpieczeństwa”, pozwalając na eliminowanie prawomocnych orzeczeń, które naruszają elementarne zasady porządku prawnego. Wydaje się, że mimo słusznych zastrzeżeń ETPCz wobec niektórych aspektów skargi nadzwyczajnej (co dotyczy zwłaszcza terminu do jej wniesienia), ten środek prawny nie narusza *per se* prawa do sądu ani zasady pewności prawa. Skarga nadzwyczajna jest wyraźnie ukierunkowana na obronę wartości konstytucyjnych i jako taka nie tylko nie stanowi zagrożenia, ale wręcz przyczynia się do realizacji zasady demokratycznego państwa prawnego, urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej (art. 2 Konstytucji). Również pozytywnie można ocenić dotychczasowe orzecznictwo Sądu Najwyższego w ramach kontroli nadzwyczajnej, które – jak wskazano – cechuje powściągliwość i wzgląd na zasadę ochrony stabilności prawomocnych orzeczeń, stanowiącą część składową prawa do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP). Analiza tego orzecznictwa pozwoliła stwierdzić, że nie są słuszne zarzuty Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, który postrzega skargę nadzwyczajną jako instytucję dublującą kontrolę apelacyjną.

Zastrzeżenia budzi jednak wiele regulacji szczegółowych, dotyczących skargi nadzwyczajnej. Zdecydowanej krytyki wymaga regulacja dotycząca terminów do jej wniesienia. Mimo przyjęcia założenia, że co do zasady termin ten *de lege ferenda* nie powinien przekraczać roku, wydaje się, że w szczególnych przypadkach istnieją racje za dopuszczalnością bezterminowej kontroli nadzwyczajnej w dłuższych terminach, jak na przykład w przypadku wydania dwóch prawomocnych orzeczeń w tej samej sprawie. Gdyby postulat znacznego skrócenia terminów do wniesienia skargi nadzwyczajnej został podzielony przez ustawodawcę, to takie rozwiązanie mogłoby zostać uzupełnione o możliwość wywiedzenia przez uprawnione organy skargi nadzwyczajnej bezterminowo, ale wyłącznie ze skutkiem stwierdzenia niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Ta postać skargi nadzwyczajnej zbliżałaby ją do znanej z wzorców romańskich kasacji w obronie prawa. Takie zmiany w ustawowej regulacji skargi nadzwyczajnej, z jednej strony pozwoliłyby na uwzględnienie części zastrzeżeń ETPCz wyrażonych w orzeczeniu Wąłęsa przeciwko Polsce, ale z drugiej – pozwoliłyby na utrzymanie tej ważnej dla ochrony praw obywatelskich instytucji.

Bibliografia

Literatura

- Bagińska L., *Skarga kasacyjna i nadzwyczajna w postępowaniu cywilnym. Komentarz praktyczny z orzecnictwem. Wzory pism procesowych i kazus*, Warszawa 2020.
- Bień-Kacała A., *Konstytucjonalizm nieliberalny w Polsce po 2015 roku*, Warszawa 2024.
- Ereciński T., *Apelacja w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2020.
- Ereciński T., Weitz K., *Skarga nadzwyczajna w sprawach cywilnych*, „Przegląd Sądowy” 2019, nr 2, s. 7 i nn.
- Góra-Błaszczkowska A., *Skarga nadzwyczajna*, [w:] A. Barańska, S. Cieślak (red.), *Ars in vita. Ars in iure*, wyd. C.H. Beck 2018.
- Kotowski A., *Skarga nadzwyczajna na tle modeli kontroli odwoławczej*, „Prokuratura i Prawo” 2018, nr 9.
- Muszyński M., *Konstytucyjne granice bezpośredniego stosowania umowy międzynarodowej przez sądy*, „Prokuratura i Prawo” 2023, nr 4, s. 5 i nn.
- Muszyński M., *Relacja między systemem prawa krajowego a systemem prawa unijnego z perspektywy instytucjonalnej: strażnicy systemów*, „Prokuratura i Prawo” 2023, nr 7, s. 190 i nn.
- Patyra S., *Prawo do sądu konstytucyjnego*, [w:] J. Ciapała, R. Piszko, A. Pyrzyńska (red.), *Dylematy wokół prawa do sądu*, Warszawa 2022, Legalis.
- Stasiak J., *Skarga nadzwyczajna w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2020.
- Szczepaniec M., *Skarga nadzwyczajna w praktyce – wybrane zagadnienia*, „Prokuratura i Prawo” 2021, nr 9.
- Zembrzusi T., *Skarga nadzwyczajna w polskim postępowaniu cywilnym*, „Prokuratura i Prawo” 2019, nr 6.

Akty prawne

- Konstytucja RP z 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. z 1997 r., nr 78, poz. 483.
- Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzona w Rzymie 4 listopada 1950 r., Dz. U. z 1993 r., nr 61, poz. 284.
- Ustawa z 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, Dz. U. z 2024 r., poz. 1568.
- Ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, Dz. U. z 2025 r., poz. 46.
- Ustawa z 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 622.
- Ustawa z 18 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich, Dz. U. z 2024 r., poz. 1264 ze zm.
- Ustawa z 15 grudnia 2016 r. o Prokuraturii Generalnej RP, Dz. U. z 2024 r., poz. 1192.

- Ustawa z 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka, Dz. U. z 2023 r., poz. 292 ze zm.
- Ustawa z 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta, Dz. U. z 2024 r., poz. 581 ze zm.
- Ustawa z 6 marca 2018 r. o Rzeczniku Małych i Średnich Przedsiębiorców, Dz. U. z 2023 r., poz. 1668 ze zm.
- Ustawa z 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów, Dz. U. z 2024 r., poz. 1616 ze zm.
- Ustawa z 21 lipca 2006 r. o nadzorze nad rynkiem finansowym, Dz. U. z 2025 r., poz. 640 ze zm.

Orzecznictwo

Orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (wszystkie orzeczenia w bazie HUDOC, dostępnej pod adresem: hudoc.echr.coe.int)

- Wyrok z 23 listopada 2023 r. Wałęsa przeciwko Polsce (skarga nr 50849/21).
- Wyrok z 24 kwietnia 2003 r., Yvon przeciwko Francji, skarga nr 44962/98.
- Wyrok z 28 października 1999 r., Brumarescu przeciwko Rumunii, sprawa nr 28342/95.
- Wyrok z 12 czerwca 2008 r., Kurinnyy przeciwko Rosji, sprawa nr 36495/02.
- Wyrok z 21 lipca 2005 r. Roseltrans przeciwko Rosji, sprawa nr 60974/00.
- Wyrok z 22 marca 2005 r. Rosca przeciwko Mołdawii, sprawa nr 6267/02.
- Wyrok z 22 listopada 2021 r., Reczkowicz przeciwko Polsce, skarga nr 43447/19.
- Wyrok z 3 lutego 2022 r., Advance Pharma sp. z o.o. przeciwko Polsce, skarga nr 1469/20.
- Wyrok z 16 czerwca 2022 r., Żurek przeciwko Polsce, skarga nr 39650/18.

Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego (wszystkie orzeczenia w bazie Trybunału Konstytucyjnego, pod adresem: ipo.trybunal.gov.pl)

- Wyrok TK z 25 marca 2019 r., K 12/18.
- Wyrok TK z 23 stycznia 2020 r., U 2/20.
- Wyrok TK z 23 lutego 2022 r., P 10/19.
- Wyrok TK z 10 czerwca 2022 r., K 7/21.
- Postanowienie TK z 12 marca 2003 r., S 1/03.

Orzeczenia Sądu Najwyższego (wszystkie orzeczenia dostępne w bazie Sądu Najwyższego, pod adresem <https://www.sn.pl/wyszukiwanie/SitePages/orzeczenia.aspx> oraz w systemie Legalis)

- Wyrok SN z 8 grudnia 2020 r., I NSNc 44/20.
- Wyrok SN z 9 marca 2022 r., I NSNc 316/21.

Wyrok SN z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20.
Wyrok SN z 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20.
Wyrok SN z 1 grudnia 2021 r., I NSNc 535/21.
Wyrok SN z 9 grudnia 2020 r., I NSNu 2/20.
Wyrok SN z 24 czerwca 2020 r., I NSNc 41/19.
Wyrok SN z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20.
Wyrok SN z 9 grudnia 2020 r., I NSNu 1/20.
Wyrok SN z 20 stycznia 2021 r., I NSNc 1/21.
Wyrok SN z 13 stycznia 2021 r., I NSNk 3/19.
Wyrok SN z 13 stycznia 2021 r., I NSNc 51/20.
Wyrok SN z 16 lutego 2022 r., I NSNc 601/21.
Wyrok SN z 5 października 2021 r., I NSNc 41/21.
Wyrok SN z 5 października 2022 r., I NSNc 507/21.
Postanowienie SN z 12 października 2022 r., I NSNc 588/21.
Wyrok SN z 21 czerwca 2023 r., II NSNc 116/23.
Wyrok SN z 28 czerwca 2023 r., I NSNc 98/23.
Wyrok SN z 26 kwietnia 2023 r., II NSNc 6/23.
Wyrok SN z 26 kwietnia 2023 r., II NSNc 68/23.
Wyrok SN z 28 marca 2023 r., I NSNc 85/23.
Wyrok SN z 24 maja 2023 r., I NSNc 127/23.
Wyrok SN z 1 czerwca 2023 r., II NSNk 12/23.
Wyrok SN z 24 października 2024 r., II NSNc 270/23.
Wyrok SN z 18 marca 2025 r., II NSNc 10/24.
Wyrok SN z 9 kwietnia 2025 r., II NSNc 326/23.
Wyrok SN z 26 listopada 2024 r., II NSNc 510/23.

Orzeczenia sądów apelacyjnych (dostępne w bazie: orzeczenia.ms.gov.pl oraz w systemie Legalis)

Wyrok SA w Łodzi z 28 czerwca 2024 r., I ACa 1270/22.
Wyrok SA w Katowicach z 15 lutego 2024 r., V ACa 531/22.
Wyrok SA w Łodzi z 18 stycznia 2024 r., I AGa 106/23.
Wyrok SA w Warszawie z 22 czerwca 2023 r., I ACa 352/23.

**The Extraordinary Appeal – Remarks in the Context
of the Judgment of the European Court of Human Rights
of 23 November 2023, Wałęsa v. Poland
(application no. 50849/21)**

Summary:

The purpose of this article is to analyze the model of the Polish extraordinary appeal in the light of the ECHR judgment of 23 November 2023, *Wałęsa v. Poland*, in which this institution was fundamentally criticized in the context of the right to a fair trial. The objections of the ECHR regarding the excessively long time limit for lodging the appeal are undoubtedly justified, and the granting of standing to certain entities to file it also raises concerns. An analysis of the existing case law has shown that the grounds for the extraordinary complaint are interpreted rather restrictively, with due respect for the principle of finality of judgments. The analysis has led to the conclusion that the extraordinary appeal is a necessary institution, but it requires amendments, particularly through shortening the time limits for its submission.

Keywords: extraordinary appeal, right to a fair trial, civil proceedings.